

משפטי

אוצר הלכות ארץ ישראל

מצוות התלויות בארץ
להלכה ולמעשה

ב

שביעית

ערלה

כלאים

מהדורה חדשה ומתוקנת

בהוצאת
בית מדרש גבוה
להלכה בהתיישבות
ירושלים - תשע"ב

תוכן הענינים

שביעית

11	.....	תוכן ענינים מפורט
----	-------	-------------------

עבודות הקרקע והצמחים, גינות נוי ועציצים

19	.....	מבוא
20	.....	נטיעה וזריעה בערב שמיטה פרק א
30	.....	עבודות הצמחים והקרקע בשמיטה פרק ב
39	.....	מלאכות בשביעית הבאות להציל מנוק פרק ג
46	.....	טיפול בגינות נוי פרק ד
65	.....	הדרכה מעשית לטיפול בגינות נוי פרק ה
84	.....	טיפול בחצר ועבודות בנין וחפירה פרק ו
90	.....	צמחים הגדלים תחת גג וכחממות פרק ז
94	.....	עציצים פרק ח
111	.....	גינות בבית משותף פרק ט

פירות שביעית בשעת גידולם ואחרי קטיפתם

114	.....	הפקרת הגידולים פרק י
118	.....	קצירה וקטיף פירות בשביעית פרק יא
125	.....	מכירת פירות שביעית ושימוש בהם לתשלומים שונים פרק יב
133	.....	אוצר בית דין פרק יג
134	.....	מה קדוש בקדושת שביעית פרק יד
145	.....	אלו גידולים נחשבים לגידולי שנת שמיטה פרק טו
151	.....	איסור ספיחים פרק טז

פרק יב

מכירת פירות שביעית ושימוש בהם לתשלומים שונים

כיצד מחלקים פירות דרך אוצר ב"ד מבואר בפרק יג.
 כיצד מתנהלות חנויות שמיטה מבואר בפרק כו.

א. אסור לסחור בפירות שביעית ודרשו זאת חז"ל מהפסוק: והיתה שבת הארץ לכם לאוכלה (ויקרא כה, ו), "לאכלה" ולא לסחורה¹. מה נכלל באיסור זה, ובאיזו דרך מותר למכור פירות שביעית, יתבאר להלן.

ב. אסור לקנות פירות שביעית על מנת למוכרם וזהו סחורה בפירות שביעית². קנה לעצמו ונשארו לו פירות מיותרים, מותר למוכרם³. תמורת

שהאחר לא ליקט בעצמו (וכתב החזו"א סי' יג ס"ק יז ד"ה ומדברי, שמשמע בר"ש שמוותר למלקט למכור על ידי שליח, אף על פי שמוכר עבור המלקט. והחזו"א בעצמו שם ד"ה שם אבל, רוצה לפרש שרק כשהמלקט נותן את הפירות שליטת מתנה לאחר, והוא מוכרם, מותר, ואף אם אח"כ יתן את הכסף שקיבל תמורת הפירות במתנה למלקט, אך למכור בשליחות המלקט אסור). ומוסיפים הר"ש והתוס' שמסתבר שגם קונה בזול על מנת למכור ביוקר, נחשב לסוחר בפירות שביעית ואסור. דעת רבנו יצחק בתוס' עבודה זרה סב ע"א ד"ה נמצא, שאסור לקנות הרבה בזול על מנת למכור ביוקר וכן אסור ללקט הרבה על מנת למכור וזהו איסור סחורה. ומותר לקנות או ללקט מעט על מנת למכור (כך פירש ברבריהם החזו"א סי' יג ס"ק יז ד"ה וכתוס'). דעת הגר"א בשנות אליהו פ"ז משנה ג, שאסור לקנות על מנת למכור ומותר ללקוט על מנת למכור. והנה

1. עבודה זרה סב ע"א, בכורות יב ע"ב, רמב"ם פ"ו ה"א. הרמב"ן במצוות עשה שהוסיף על הרמב"ם מצוה ג, מנה כמצות עשה, איסור סחורה בפירות שביעית, שהוא לאו הבא מכלל עשה ונחשב למצות עשה.

2. חזו"א סי' כו סדר השביעית אות ה ואות ו ד"ה ירוקת. ונראה דאיסור סחורה הוא כשקונה בזול ומוכר ביוקר, אבל אם קונה על מנת למכור באותו מחיר שקנה, מותר. ראה חזו"א סי' יד ס"ק טו.

והנה נחלקו ראשונים מה נכלל באיסור סחורה בפירות שביעית (מחלוקתם תלויה גם בפירוש שפירשו את משנה ג בפ"ז).

דעת הר"ש פ"ז משנה ג והתוס' סוכה לט ע"א ד"ה וליתב, שאסור ללקוט פירות שביעית על מנת למוכרם וזהו איסור סחורה, שללקוט לעצמו התיירה התורה ולא ללקוט על מנת למכור. ואם ליקט לעצמו והותיר מותר למוכרם. כמו כן את מה שלוקט מותר למכור על ידי אחר, כיון

פרק ו

אילן שנקצץ, נעקרו שרשיו וענף היוצא מן השרשים

א. אילן שנקצץ (או נשבר), אם נשאר מגזעו מעל פני הקרקע וחזר וגדל, פטור מן הערלה¹, ואם נקצץ (או נשבר) בשוה עם פני הקרקע (או נמוך מפני הקרקע), מונים לו שנות ערלה מחדש² משעת הקציצה (או השבירה)³. ויש אומרים⁴ שאם נשאר פחות מטפח מעל פני הקרקע מונים מחדש.

שחייב בערלה לעולם מכיון שנראה כאילן צעיר, לבין אילן שנקצץ שכשוראים את הגזע מבינים שהוא של אילן זקן. אמנם להלכה הביא החזו"א בדיני ערלה אות כח את שתי השיטות. מקור המחלוקת הוא דאיתא במסכת שביעית פ"א משנה ח, ר' שמעון אומר אילן שנקצץ וצמח מחדש, אם נשאר טפח, הרי הוא כאילן, ואין חורשין לו בערב שביעית עד ראש השנה, ואם נשאר פחות מטפח, נחשב כנטיעה, וחורשים לו ערב שביעית עד ראש השנה. ובירושלמי שם איתא ר' שמעון ור' אליעזר בן יעקב אמרו דבר אחד, דאמר ר' אליעזר בן יעקב הגומם כרמו פחות מטפח, חייב בערלה משום מראית העין, אבל חכמים אומרים עד שיגמום מעם הארץ. הרמב"ם בפירושו למשנה בשביעית שם פסק כר"ש, וכן פסק בהל' שמיטה ויובל פ"ג ה"ח. ותמה עליו בכסף משנה שם, איך פסק כר"ש שהוא יחיד, נגד רבים שחלקו עליו. ועוד, שכל מקום שכתוב פלוני ופלוני אמרו דבר אחד, הכוונה שהם שיטה, ולפי הכללים אין פוסקים כשיטה. ובתוס' רע"א על המשנה בשביעית הקשה עוד שהרמב"ם סותר את עצמו, שבהל' מעשר שני פ"י ה"ג פסק חכמים, שרק אם לא

1. פירוש, שמנין שנות הערלה הוא משעת הנטיעה.
2. רמב"ם הל' מעשר שני פ"י ה"ג, שו"ע יור"ד סי' רצד סעיף יח, שו"ת הרשב"א ח"ג תשובה רלו וכן פסק רבנו ירוחם נתיב עשרים ואחד ח"ב. ועי' בדרך אמונה פ"י סעי' יג בביאור ההלכה אם החיוב דאורייתא או דרבנן.
3. רמב"ם ושו"ע שם, ואין צריך להמתין י"ד יום לקליטה (ראה פרק ב), כיון שהשרשים נשאר קלוטים בקרקע.
4. רא"ש הל' ערלה אות ד, והטעם הוא משום מראית העין. הטור שם הביא את שיטת הרמב"ם ואת שיטת הרא"ש, ובשו"ע שם פסק כהרמב"ם. ותמה הש"ך שם ס"ק לא, מדוע השו"ע לא פסק כשיטת הרא"ש. ובהגר"א שם ס"ק נד כתב "ומיהו נראה דהיא דסוטה מג ע"ב מכרעה וכמו שכתב בסעיף כא", וכוונתו לומר דבסעיף כא נפסק בשו"ע, שילדה שאינה גבוהה טפח, חייבת בערלה לעולם מפני מראית העין, ואם כן גם בנידון דידן צריך להתחייב בערלה כל שלא נשאר בו טפח (וכן הקשה רע"א בשביעית ספ"א). אך החזו"א כלאים סי' ד ס"ק כז כתב לדחות את השוואת הגר"א, ויש לחלק בין אילן שגובהו פחות מטפח